

UTÓSZÓ

RIEVEAULX-I SZENT ELRÉD (1110–1167) a korai ciszterci lelkiség kimagasló alakjai közé tartozik. Legtöbben a barátságról írt – mára már alpműnek számító – írása alapján ismerik. Hatása és kisugárzása ugyan nem mérhető CLAIRVAUX-I BERNÁTÉHOZ (1190–1153), aki páratlan erővel határozta meg a 12. századot, de Szent Elréd kétségkívül meghatározó szerepet játszott abban, hogy az újonnan alapított rend szárnyalásnak indult Angliában. Nem véletlen, hogy Szent Elrédet angol Bernátnak is nevezték. Apáti tevékenysége során olyan mértékben felvirágzott a Yorktól északra fekvő rieveaulx-i monostor, hogy életrajzírója azt jegyezte fel: *„Elréd mindent megkettőzött, a szerzetespapokat és a laikus testvéreket, az apátság földterületét és vagyonát, ám van, amit megháromszorozott: az aszkézist és a szeretetet.”*

Elréd rendkívül karizmatikus és mélyen vallásos ember volt. Prédikációi hatalmas tömegekben vonzották az embereket. Súlyos betegsége ellenére egészen haláláig odaadóan foglalkozott a rábízottakkal: mestere volt a lelki vezetésnek, a monasztikus teológiának, a gondolkodás és az élet területén egyaránt megnyilvánuló ciszterci szeretetnek. Életútjának és lelkiségének középpontjában pedig a barátság állt. A barátságot a legnagyobb becsben tartotta, *„az emberi lélek legnagyobb vigasztalásának”* és *„a mennyei boldogság előtézének”* nevezte.

Elréd már fiatalkorában, a rendbe való belépése előtt I. Dávid skót király¹ (uralkodott 1124–1153) udvarában sok barátta tett szert. Amikor kezébe került Cícero *Laelius, avagy a barátságról*

---

¹ I. Dávid király az Árpád-házi leszármazott Skóciai Szent Margit és III. Malcolm skót király hatodik és egyben utolsó gyermeke volt.

című dialógusa, megtalálta a barátságnak a filozófiai formáját is, amiért lelkesedett: a barátság, a kölcsönös odaadás eszményét, amely nem kevesebbre törekszik, mint a jó közös megvalósítására.

Később maga is jelentős szöveget szentelt a barátságnak, pedig a középkor közepén ritka volt, hogy egy vallásos szerző ilyen nagy figyelmet szenteljen a barátság témájának. *A lelki barátságról* című dialógus nagy életbölcsessel tekinti át a baráti kapcsolat valóságát. A barátságra irányuló keresztény reflexió történetében mérföldkőnek számító írást számtalan nyelvre lefordították, és ma is érdemes kézbe venni. A dialógusban Elréd egy különleges kérdést is megfogalmaz: vajon barátságnak tekinthető-e az Isten iránti szeretet? A rievaulx-i apát csak eljátszik a gondolattal, a kérdést a tanítvány ajkára adja, akinek a mester igen visszafogott választ ad: ez a gondolat szokatlan, és nem szerepel a Bibliában. A barátságot Elréd tehát nem hozza összefüggésbe a Szentháromsággal.

Ettől függetlenül érdekes, hogy Elrédnek egyáltalán eszébe jut, hogy a keresztény teológia szempontjából talán Istenre is vonatkoztatható a baráti kapcsolat – ez csak azért lehetséges, mert a keresztény lelkiség szempontjából igen nagyra értékeli. Nem véletlen, hogy visszafogott válasza ellenére a mester egyvalamit mégis elfogad: azt, hogy a barátságra lehet vonatkoztatni az első János-levél következő mondatát: „*Aki a szeretetben marad, Istenben marad, és Isten is őbenne*”. Vagyis „*aki a barátságban marad, Istenben marad, és Isten is őbenne*”. Elrédnek szilárd meggyőződése, hogy így van.

Milyen kép rajzolódik ki Elréd írásában a barátságról? Megítélése szerint a barátság öröm, boldogság, csodálatos ajándék, s annak középpontjában helyezkedik el, ami miatt egyáltalán érdemes élni.

Elréd elragadtatott szavakkal beszél a barátságból fakadó örömről, és személyes szavakkal emlékezik meg elvesztett barátairól, akiket elragadtott tőle a halál. A barátokkal töltött idő nemcsak

értékes, de bizonyos szempontból a baráti szeretet teszi emberré az embert, hiszen leginkább a barátság felel meg a közösséget kereső emberi törekvésnek. Az ember ugyanis nem magányos élőlény, aki önmagában teljessé tudná tenni az életét.

Riveaulx-i Szent Elrédnek *A lelki barátságról* című könyve magyarul Henkey-Hönig Károly fordításában 1943-ban jelent meg Miskolcon. A ma már jószerivel elérhetetlen művet a TINTA Könyvkiadó most reprint kiadásban nyújtja át az érdeklődőknek. Értékvesztett korunkban sokaknak útmutatásul szolgálhatnak a barátságról benne megfogalmazott örök igazságok.